

nous paisatges
nous territoris

**del 16 de juliol
al 5 d'octubre de 1997**

El Museu d'Art Contemporani de Barcelona presenta una exposició que, sota el títol Nous paisatges, nous territoris, mostra una selecció de 25 projectes d'arquitectura i d'intervenció en el territori, símptomes tots ells de les noves relacions entre espais construïts i els seus entorns naturals o urbans.

Eduard Bru, comissari de l'exposició i dissenyador del muntatge, ha ideat aquest projecte a partir de la invitació del MACBA a dirigir una mirada crítica i renovadora sobre el sentit del territori, del paisatge i de l'arquitectura en l'actualitat.

Les relacions entre arquitectura i paisatge ja no són les convingudes en el passat: no es tracta ja de col·locar els objectes construïts pels homes sobre els fons que subministra el territori. El format de les nostres ciutats, les possibilitats de desplaçament ràpid, els nostre aprenentatge -a través del cinema i dels mitjans de comunicació- de lectures de la realitat per fragments i seqüències ni espacial ni temporalment lineals, fan que ciutat, territori i paisatge siguin realitats cada vegada més interdependents i barrejades entre elles.

L'exposició aborda aquest tema mostrant arquitectures de diversos formats, orígens i intencions, que reflecteixen la consciència del canvi fonamental que s'està produint en la nostra mirada sobre l'entorn. La mostra s'organitza en quatre apartats, segons la manera en que es produeix aquesta relació entre arquitectura i lloc:

-Les **Infiltracions** tracten de penetracions de l'espai "obert" o natural en el cor de la ciutat, com en el futur París, més enllà de La Defense o, a micro-escala, en una casa dels nord-americans Diller & Scofidio.

-Les **Fites** s'aprofiten de la seva posició o de la seva escala per, des d'una posició de força, constituir referències comuns a una ciutat i a una geografia. Això passa, per exemple, en les construccions actuals sobre la Ría de Bilbao, en el nou Museu Guggenheim.

-Les construccions que es denominen **Fronteres**, es col·loquen justament en línies de canvi (quan aquestes existeixen) entre dos llocs o dues geografies. Kazuyo Sejima, per exemple, detecta amb paciència aquests bords en el mateix interior de la ciutat japonesa per determinar des d'ells la forma dels seus edificis.

-Els edificis, en el seu interior, es pensen ja des d'experiències sensorials i perceptives extremes de la vivència dels nous entorns de la ciutat i del territori. Edificis, doncs, com episodis de paisatge -un bosc de pilars amb arbres la sàvia dels quals està composta per fluids d'informació (Toyo Ito), un museu que és un jardí parisenc tancat precàriament per poder ser climatitzat (Jean Nouvel)- que en l'exposició es denominen **Paisatges Interiors**.

-Un capítol especial es dedica a **Barcelona**. La ja no tan recent experiència urbana barcelonina ha estat un èxit. Però s'ha de constatar també que hi ha una dèbil resposta als problemes plantejats. S'estan ocupant els rius, les muntanyes y el front del mar, sense una reflexió suficient sobre el nostre paisatge.

Nous paisatges, nous territoris ocupa una superfície de més de 900 m2 i les obres es mostraran en expositors especialment dissenyats per a l'ocasió, que permetran incorporar tant documents i dibuixos originals com materials fotogràfics, maquetes i vídeos. El muntatge fa referència directa a l'arquitectura de Richard Meier que l'alberga. El seu autor i comissari de l'exposició, Eduard Bru, ha volgut reprendre temes que el projecte de Meier aborda, per tal d'aprofitar així al màxim les qualitats de l'edifici del MACBA.

L'exposició s'acompanya d'un catàleg -publicat conjuntament pel Museu d'Art Contemporani de Barcelona i l'editorial ACTAR-, que documenta els projectes continguts en la mostra i compta amb assajos d'Eduard Bru, Mirko Zardini, Yorgos Simeforidis, Florian Beigel, Jochem Schneider i German Adell.

NOUS PAISATGES, NOUS TERRITORIS

Del 16 de juliol al 19 d'octubre de 1997.

Producció: Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA)

Comissari: Eduard Bru

Acte d'inauguració: Dimarts, 15 de juliol, a les 20:00 h.

Obertura al públic en general: A partir del 16 de juliol de 1997.

Horaris d'estiu del museu:

Dilluns, dimecres, divendres i dissabtes, de 10:30 a 20:00 h.

Dijous, de 10:30 a 22:00 h.

Diumenges i festius, de 11:00 a 19:00 h.

Dimarts, tancat.

(Els dijous, de 20:30 a 21:30 h., música en viu a l'atri del museu)

Infiltracions Infiltrations

Projecte project:

MuBE, Museu Brasiler d'Escultura Brazilian Sculpture Museum

Arquitecte architect:

PAULO MENDES DA ROCHA

Col·laboradors collaborators:

Alexandre Delijaicov, Carlos Dias,
Geni Sugai, Jose de Brito Cruz,
Pedro Mendes da Rocha,
Rogéiro Machado, Vera Domshke

Data date: 1986-1995

Localització location: São Paulo, Brasil

Projecte project:

Velòdrom i piscina de Berlin Berlin Velodrome and Swimming Hall

Arquitecte architect:

DOMINIQUE PERRAULT

Col·laboradors/collaborators:

Rolf Reichert (Arquitecte Architect
R.P.M.), Hans-Jürgen Schmidt-
Schickentanz (Enginyer-Arquitecte
Engineer-Architect S.S.P.), Ove Arup
and Partner London Berlin

Data date:

1992-1997 Velòdrom Velodrome,
1992-1998 Piscina Swimming Hall

Localització location:

Berlin, Alemanya Berlin, Germany

Projecte/project:

Centre de Producció Buenos Aires, Argentina Televisa Color Buenos Aires Production Center, Argentina Televisa Color

Arquitectes architects:

MANTEOLA, SÁNCHEZ GÓMEZ,

SANTOS, SOLSONA, VIÑOLY

Col·laboradors collaborators: Carlos
Alberto Sallabery, Felipe Tarsitano

Data/date: 1976-1978

Localització location:

Buenos Aires, Argentina

Projecte project:

Els jardins del Grand Axe The Grand Axe Gardens

Arquitectes architects:

PAUL CHEMETOV, BORJA HUIDOBRO

Col·laboradors collaborators:

Guy Henri, Marc Augé,
Gilles Clément, Françoise Divonne,
Jean-Louis Husson,
Jean-Pierre Vincent,

Serge Sobczynski, Jens Metz,
Florence Ecart, Rüdiger Hoffmann,
Helmut Hutter, Thierry Jourdeuil,
Franck Neau, Frabrizio Piccoli

Data date: 1991

Localització location:

París, França Paris, France

Projecte/project:

Canalització del riu Guadalhorce Canalization of the Guadalhorce river

Arquitectes architects:

JUAN HERREROS, IÑAKI ÁBALOS

Col·laboradors collaborators:

Ángel Borrigo, Rajad Hernández,
Javier Herreros, Javier Fresneda

Data date: 1993-1994

Localització location:

Málaga, Espanya Spain

Projecte project:

Reutilització de la Witznitz Brikettfabrik Post-use of the Witznitz Brikettfabrik

Arquitectes architects: FLORIAN BEIGEL

+ ARCHITECTURE RESEARCH UNIT

Col·laboradors/collaborators:

Architecture Research Unit (University
of North London), Metropolitan
Architecture Research Unit (Seoul),
Ove Arup & Partners Engineers,
Suresh A'Raj, José Aguilar García,

Philip Cristou, Eamon Cushnahan,

Jonathan Hendry, Rex Henry,

Dan Jones, Oh Soo In,

Kim Yong Kyu, Constantino Meucci,

Philip Misselwitz, Ellen Monchen,

Susanne Müller, Georgios Vavelos,

Yong Ho Shin, Chris Snow,

Taro Tsuruta, Sylvia Ullmayer.

Data date: 1996

Localització location:

Borna, Alemanya Germany

Projecte project:

Carrer amb sis paisatges Street with six landscapes

Despacho office: Formalhaut

Arquitectes architects:

OTTMAR HÖRL, GABRIELA SEIFERT,
Götz Stöckmann

Col·laboradors collaborators:

Edmun Klimeck (dibuixos/drawings)

Data date: 1993

Localització location:

Espai públic del ZKM

Public space of the ZKM, Karlsruhe,
Alemanya Germany

Projecte project: **Cinéma Bleu**

Despacho office: Formalhaut

Arquitectes architects:

OTTMAR HÖRL, GABRIELA SEIFERT,

Götz Stöckmann

Data date: 1991

Localització location:

Niort, França France

Projecte project: **Slow House**

Arquitectes architects:

ELLIZABETH DILLER,

RICARDO SCOFIDIO

Data date: 1989

Localització location:

Long Island, Nova York, EUA
New York, USA

Fites Landmarks

Projecte project:

Villa Dall'Ava

Despacho office: OMA

Arquitecte architect:

REM KOOLHAAS

Data date: 1985-1991

Localització location:

Saint Cloud,
París, França Paris, France

Projecte project:

Casa unifamiliar

Single family house

Arquitecte architect:

VICENTE GUALLART

Data date: 1995-1996

Localització location: Llíria,

València, Espanya Spain

Projecte project

Centre de Cultura

Contemporània de Barcelona

Arquitectes architects:

ALBERT VIAPLANA,

HELIO PIÑÓN

Col·laboradors collaborators:

Aurora Fernández Grané,

David Viaplana Canudas

Data date: 1991-1994

Localització location:

Barcelona, Espanya Spain

Projecte project:

Arche de La Défense

Arquitecte architect:

JOHAN-OTTO VON

SPRECKELSEN

Col·laborador collaborator:

Paul Andreu

Data date:

1982-1989

Localització location:

París, França

Paris France

Projecte project:

**Museu Guggenheim
Guggenheim Museum**

Arquitecte architect:

FRANK GEHRY

Col·laboradors collaborators:

Randy Jefferson, Vano Haritunians,
Douglas Hanson, Edwin Chan,
Bob Hale

Data date: 1993-1997

Localització location:

Bilbao, Espanya Spain

Projecte project:

**Palau de l'Òpera
i Centre de Congressos
Opera House
and Congress Centre**

Arquitectes architects:

FEDERICO SORIANO.

DOLORES PALACIOS

Col·laboradors collaborators:

Carlos Arroyo, Alberto Nicolau,
Àngel Verdasco, José María Fanlo,
Miguel Jareño, Higinio Arau.

Data date:

1992 (Concurs/Competition)

1995-1998 (Construcció/Construction)

Localització location:

Bilbao, Espanya Spain

Projecte project:

**Ordenació de l'Àrea
Abandoibarra
Abandoibarra Area**

Arquitectes architects

JUAN HERREROS.

IÑAKI ÁBALOS.

FRANCISCO MANGADO.

CÉSAR MANRIQUE

Col·laboradors collaborators:

Eva Gómez, Juan Lahuerta,
David Torres, Carlos Urtailquil

Data date: 1993-1994

Localització location:

Bilbao, Espanya Spain

Projecte project:

Bibliothèque Nationale

Arquitectes architects:

DOMINIQUE PERRAULT.

AUDE PERRAULT.

GAËLLE LAURIOT-DIT-PRÉVOST

Col·laboradors collaborators:

D. Allaire, G. Choukroun,

Y. Conan, C. Coursaris,

M. Gasperini, P. Gil,

G. Morrisseau

Data/date: 1989-1995

Localització location:

París, França

Paris, France

Fronteres Borders

Projecte project:

**Terminal Internacional
del transbordador de passatgers
de Yokohama
Yokohama International Port
Terminal**

Arquitectes architects:

FLORIAN BEIGEL AND THE
ARCHITECTURE RESEARCH UNIT
IN COLLABORATION WITH KISA
KAWAKAMI

Col·laboradors collaborators:

Suresh A'Raj, Ada Yvars Bravo,
Philip Cristou, Rex Henry,
Kisa Kawakami, Martin Manning,
Ove Arup & Partners Engineers.

Data date 1995

Localització location

Yokohama, Japó Japan

Projecte project:

**Terminal Internacional
del transbordador de passatgers
de Yokohama
Yokohama International Port
Terminal**

Despacho office

Foreign Office Architects Ltd.

Arquitectes architects: FARSHID

MOUSSAVI. ALEJANDRO ZAERA-POLO

Col·laboradors/collaborators:

Jung-Hyun Hwang, Michael Cosmas,
Yoon King Chow, Kazuyo Ninomiya,
Ivan Asciano, Guy Westbrook,
Kenichi Matsuzawa

Data date: 1995-

Localització location:

Yokohama, Japó/Japan

Projecte project:

**Centre Multimèdia
Multi-Media Studio**

Arquitectes architects:

KAZUYO SEJIMA. RYUE NISHIZAWA

Col·laboradors collaborators:

Saski Structural Consultants

Data date: 1995-1996

Localització location:

Oogaki, Japó/Japan

Projecte project:

Carrasco Square

Despacho office:

West 8 Landscape Architects

Arquitectes architects:

ADRIAN GEUZE. HUUB JUURLINK.

Erwin Bot, Inge Breugem,

Dirry de Bruin, Katrien Prak,

Jorn Schiemann

Data date: 1992-1997

Localització location:

Amsterdam, Països baixos

The Netherlands

Projecte project:

Cabina de Policia Police Box

Arquitecte architect: KAZUYO SEJIMA

Col·laboradors collaborators:

Matsui Gengo + O.R.S.

(Enginyers/Engineers)

Data date: 1993-1994

Localització location:

Chofu, Tòquio, Japó Japan

Projecte project:

**Viviendas per a gent gran
Houses for elderly people**

Despacho office: MVRDV

Arquitectes architects:

WINY MAAS. JACOB VAN RIJS.

Nathalie de Vries

Col·laboradors collaborators:

Willem Timmer, Arjan Mulder,

Frans de Witte

Data date: 1994-1995

Localització location:

Amsterdam-Osdrp,

Països baixos The Netherlands

Paisajes Interiores
Interior landscapes

Projecte project:
**Edge of a city, Barres
de retenció espacial Spacial
retaining bars**
Arquitectes architects:
STEVEN HOLL, PETER LYNCH
Col·laboradors collaborators:
P. Copet, B. Frombgen, J. Cross
Data date: 1990
Localització location:
Phoenix, Arizona, EUA USA

Projecte project:
**Edge of a city, Gratacels
paral·làctics**
Parallax skyscrapers
Arquitecte architect:
STEVEN HOLL, PETER LYNCH,
R. RUTHER
Data date: 1990
Localització location:
Penn Yard, Manhattan,
EUA USA

Projecte project:
Barrera contra el vent
Wind barrier
Despacho office:
Public Works, Architectural Division
Arquitecte architect:
MAARTEN STRUIJS
Col·laboradors collaborators:
Joop Schilperoord, Frans de Wit
Data date:
1983-1985
Localització location:
Caland Canal, Rotterdam.
Països baixos The Netherlands

Projecte project:
Fondation Cartier
Arquitectes architects:
JEAN NOUVEL, EMMANUEL CATTANI
Col·laboradors collaborators:
Didier Brault, Pierre André Bohnet,
Laurence Iniguez, Philippe Mathieu,
Viviane Morteau, Guillaume Polet,
Steeve Ray, Arnaud Villard,
Stéphane Robert, Massimo Quendolo
Data date: 1994
Localització location:
París, França/Paris France

Projecte project:
Mediateca Mediatheque
Arquitecte architect: TOYO ITO
Col·laboradors collaborators:
Sasaki Structural Consultants,
ES Associates
and Sogo Consultants
Data date: 1995-
Localització location:
Sendai, Miyagi, Japó Japan

Projecte project:
Hospital de Mar
Arquitectes architects:
MANUEL BRULLET,
ALBERT DE PINEDA
Col·laboradors collaborators:
Manuel Arguijo,
Xavier Llambrich, Jordi Barba,
Mateu Barba,
Francesc Pernas
Data date: 1989-1992
Localització location:
Barcelona, Espanya Spain

Projecte project:
**Biblioteca Pública
de Múrcia**
Murcia Public Library
Arquitecte architect:
JOSÉ MARÍA TORRES NADAL
Col·laboradors collaborators:
Eugenia Rodríguez, Enric Serra,
Xavier Rovira, Josep Carreté,
Julio Martínez, Luis Fernando Perona,
Julio M. Calzón
Data date: 1988-
Localització location:
Murcia, Espanya Spain

Projecte project:
Habitatges Residential housing
Arquitecte architect:
JOSEP LLINÁS
Col·laboradors collaborators:
Robert Brufau
Data date: 1992-1995
Localització location:
Barcelona, Espanya Spain

Projecte project:
Dos habitatges sota un sostre
Two houses under one roof
Despacho office: MVRDV
Arquitecte architect:
WINY MAAS, JACOB VAN RIJS,
Nathalie de Vries
Col·laboradors collaborators:
B. Mastenbroek
Data date: 1996-1997
Localització location:
Utrecht,
Països Baixos The Netherlands

La llarga mirada

Eduard Bru

Ja no hi ha carrers on trobar-se, hi ha gent pertot arreu i no hi ha ningú, ja no queden pobles, només aglomeracions; ja no hi ha carrers, hi ha autopistes, les ciutats s'esborren de terra... Queden molt poques coses, poquíssimes, l'enrarament de l'actualitat i de la simultaneïtat d'un mateix i el món es fa sentir cada cop més... I què pots fer tu? Tot és diferent i, tanmateix, el truc és aquí, tot.

Tu només has de mirar. Ho entens? Vine, vine, passegem junts aquesta tarda de primavera, vine, caminem per la ciutat... contemplem-ne el moviment a través dels vidres... els crits, el soroll, el riu, la dolçor del que es parla... sí, escolta els trens, creuen Europa... sí, escolta aquest buit que arriba... ja no hi ha feina, ni treballadors, vine, parlarem de la vida, és l'alegria de la vida, d'aquesta ciutat de l'oceà, d'aquí emergirà de les aigües... escolta, mira-la, ve, és ella la que ve, la pèrdua del món, mira, és allí, la reconeixes, és la nostra germana, la nostra bessona, vine, hola, somriem-li, és la nostra germana, la nostra bessona, vine, hola, somriem-li, tan jove, tan bonica, vestida de pell blanca, els ulls verds.

Marguerite Duras, Les yeux verts

Els canvis decisius es produeixen quan canvia la nostra mirada sobre les coses. És el que actualment passa amb el que podríem anomenar, de manera tòpica i provisional, les relacions entre arquitectura i paisatge.

No es tracta ja de defensar, ni de presentar aquí, architectures atentes al paisatge, en una mena de majoració d'escala de les obres inserides en el context de les darreres dècades.

Es fa cada cop més evident que el repartiment de papers entre el que és artificial, construït — és a dir, la casa, la ciutat— i el seu suposat marc — el que és natural i ens ve donat— ha perdut la seva pretesa estabilitat. Les causes són diverses:

— l'artificialitat creixent de tot l'entorn físic, des del que és urbà fins al rural (inclosos també els territoris verges) banalitza la diferència entre allò natural (és a dir, no manipulat) i artificial, fenomen comú a cultures i assentaments antics, com ara els mediterranis.

— els grans mitjans de transport físic ràpid trivialitzen les nocions d'interioritat o exterioritat respecte a un lloc, ciutat o territori, a causa de l'opcionalitat de la transmutació del punt de vista. Els desplaçaments que es produeixen per vies ràpides (autopistes) i la generalització dels vols aeris han alterat, i continuaran alterant, les pautes temporals de lectura de l'entorn. De la possible coincidència en la percepció de realitats diverses des de punts de vista opcionals i múltiples, es deriva una capacitat progressiva de lectura simultània de diferents plans de la realitat.

— apareixen noves pautes de lectura de la realitat, influïdes pels nous mitjans de transport i d'organització de la informació. El cinema va ensenyar a manipular els temps de lectura i va proposar diverses seqüències enllaçades per les nocions consuetudinàries de desplaçament i de temps. Els nous mitjans de representació de la realitat hi afegeixen, entre altres aportacions, un distanciament progressiu de l'estabilitat de l'aparença, que es revela com a perceptivament alterable sigui quina sigui la seva naturalesa, mostrant qualsevol realitat com a construcció.

— finalment, l'extensió de les nostres conurbacions ha superat, de llarg, l'àmbit placentari original, que les va justificar des d'una determinada proposta de relació entre arquitectura, assentament i lloc. En efecte, les ciutats han desbordat àmpliament els seus primers marcs geogràfics i gairebé totes presenten episodis molt diferenciats quant a la relació entre arquitectura i lloc.

Episodis diversificats a l'interior d'una mateixa ciutat i, al mateix temps, episodis similars entre ciutats d'origens i latituds extraordinàriament llunyans.

Aquest nou estat de la qüestió ha destruït l'antiga concepció de l'objecte construït com a figura sobre un fons i, alhora, ha relativitzat a passes gegantines les concepcions més aggiornadas, com ara les propostes de formalització conjunta de construcció i paisatge des de l'instrumental exclusiu de la tradició arquitectònica.

Amb poques excepcions, l'arquitectura del Moviment Modern ha considerat com a fons el que no era una construcció humana.

Fons de qualitats i expectatives diverses, tenyides, en general, de "naturalisme" anglès.

En el Territori de l'arquitectura, Vittorio Gregotti analitza aquesta situació i proposa que el lloc formi part activa del projecte. Tanmateix, aquesta activitat es produeix sempre des de la submissió del lloc -cos bell però inert- a l'objecte construït, que s'haurà organitzat convenientment per ser capaç d' "estructurar", explicar, organitzar, posseir-ne el lloc.

Davant de la immensitat de l'empresa gregottiana no és estrany que les seves obres tendeixin cada cop més a la grandària i a la pretensió fallida de la Muralla Xinesa. Josepa Bru, en un text inèdit, afirma que "... Ballard (Crash) explica com l'escriptor de dècades anteriors era capaç de posar ordre a la realitat, dividint-la, poetitzant-la, explicant-la en definitiva, assumint sempre un poder per sobre d'aquesta. Ara, en canvi, la seva actitud és cada cop més semblant a la del científic que, incapaç de capturar aquesta realitat, només assaja experiments per donar compte de petits fragments on poder fonamentar, provisionalment, les interpretacions de la realitat contemporània..."

Paral·lelament a l'orgull objectual, hi ha actualment un corrent invers: el que no autoritza la construcció, l'artifici, la irrupció en l'estat "natural" de les coses; intervencions que entenen que ajustar-se al lloc és disfressar-se, camuflar-se, desaparèixer.

El fet és que, més enllà d'un o altre extrem, actualment no hi ha guions preconcebuts ni subordinacions entre construcció i lloc, entre objecte i "fons", ja que aquestes categories, per raons com les que s'apunten a l'inici, han desaparegut.

En aquest estat de coses, han aparegut diverses actituds que es poden agrupar en quatre grans apartats.

Infiltracions

Actualment, la ciutat es pot entendre a partir de lectures de l'espai i de l'escala, apreses des de l'experiència del paisatge i del territori. Així, les ciutats s'obren al territori, la ciutat és paisatge en si mateixa.

No és sempre necessari que l'espai compartit per la ciutat i el territori sigui contigu. Diller & Scofidio (pàg 50) el convoquen virtualment en l'interior de l'objecte tancat del seu projecte, i renuncien al context real per seleccionar aquell en què volen situar-se.

En el projecte de Chemetov per al nou París que s'estén més enllà de L'Arche de la Défense, (pàg 70) pla idea del buit i la lectura de la geografia sobre la qual s'assenta la ciutat substitueixen, com a principi ordenador, el tradicional eix de L'Etoile-La Défense.

El buit és, a Sao Paulo, un bé extraordinàriament escàs que Paulo Mendes da Rocha (pàg 28) ofereix a la seva ciutat a costa que el volum del museu s'encongeixi i quedi soterrat. Transmuta així el destí de l'encàrrec, un objecte, una opacitat, en un espai buit (urbà).

Els Simthson van proposar per al Berlín de la postguerra una nova lectura de la ciutat des de relacions de dimensió i d'escala en les quals la forma del que és obert resulta determinant. Expectatives definitivament frustrades per la solució reconstructiva, pessimista i nostàlgica que ara s'adopta. Les infiltracions no es produeixen necessàriament des del "planejament". Les construccions més recents evoquen, també per al que és més domèstic i ciutadà, àmbits molt allunyats de l'urbà.

Fites

En estratègies gairebé contràries a les del grup anterior, les arquitectures en principi urbanes es remeten a fenòmens de dimensió territorial i exporten el que és urbà més enllà del que convencionalment entenem com a ciutat.

A Bilbao, les intervencions prop de la ria volen ser una referència urbana i, alhora, territorial. (pàg 84)

Per als seus gratacels al front marítim de Barcelona, Le Corbusier va proposar la mateixa alçada de Montjuïc, la muntanya barcelonina que mor a la costa: 160 metres, és a dir, 50 plantes. Aquesta proposta, les reflexions pràcticament coetànies de Rubió i Tudurí, i la proposta de Hans Kollhoff per a la continuació de la Diagonal de Barcelona (pàg 94) són dels pocs exemples que hi ha a Barcelona d'estratègies a gran escala amb consideració explícita de la forma. A París les intervencions recents reprenen un antic i llarg diàleg entre aquesta ciutat i el seu territori, que Stark i Nouvel van procurar exportar a l'Òpera de Tòquio. Tanmateix, no és inel·ludible la gran escala de l'objecte construït per referir-lo, i definir-lo, en relació amb el seu territori.

És el cas de l'àtic Beistegui de Le Corbusier, que es refereix, des del periscopi i l'alçada de la seva barana selectiva, als objectes del París que tria. Fa exactament la mateixa operació, des de la seva petitesa, que el Plan Voisin -del mateix autor-: elimina el que no li interessa i només contempla el territori i les seves arquitectures singulars.

La planta baixa de la Ville Savoie (Le Corbusier) va prendre la seva forma del radi de gir que haurien de descriure els cotxes per rectificar la direcció i tornar ràpidament a París després de visitar-la. És el mateix París de Beistegui el que contemplem des de la piscina de la coberta de la Villa Dall'Ava de Koolhaas, (pàg 60) que reprèn així propostes encara per culminar del pretesament liquidat —per a alguns, massa precipitats— Moviment Modern. El caràcter de la fita és, d'altra banda, una estratègia recurrent per donar forma a les emergents construccions públiques més enllà de la ciutat, alimentades per les grans infraestructures de comunicació.

Fronteres

Per a determinades arquitectures, l'objectiu és precisament definir fronteres en el que, per a altres, és la permeabilitat inevitable entre ciutat i territori. Arquitectures que se situen, doncs, en oposició a les que celebren la dispersió i el continu urbà territorial.

Són fronteres que se solen delimitar amb el leitmotiv de la naturalesa: entre la fractura o el contrast de dues geografies; entre dos elements naturals, l'aigua i la terra... (pàg 128-136)

Si les dues opcions anteriors poden llegir-se com dues maneres de donar forma a un sentit globalitzador de la urbanització del territori, dues estratègies de formalització de la ciutat global, aquesta resposta pot reafirmar la ciutat local (self-reliant, città de villaggi) per assolir potser una globalitat més contrastada o be recloure's al poble...

No es poden delimitar només fronteres entre la tensió natural/artificial, construït/buit, ciutat/territori. En el patchwork de la ciutat actual, poden descobrir-se fronteres entre diverses modalitats d'ocupació, activitat o formalització. El treball sobre la ciutat japonesa de Kazuyo Sejima (pàg 114) insisteix a detectar amb paciència aquests punts, per determinar-ne des d'aquells la forma.

Paisatges interiors

L'edifici, com a espai interior, pot llegir-se ara des del que hem après en altres àmbits, lluny de qualsevol estèril "autonomia disciplinària". Des del que aprenem, per exemple, en modalitats de comunicació diferents de l'arquitectura. Des del que aprenem de l'"exterior": la relació entre el lloc o el paisatge, i les seves relacions amb els objectes i les coses.

Es tracta, doncs, d'edificis que es proposen com a episodis de paisatge, amb els clamorosos precedents de la Biblioteca de Berlín de Scharoun i el Palau de Chandigarh de Le Corbusier. Tancaments que determinen un lloc en el qual les peripècies de la planta són accidents d'aquest paisatge.

Un bosc de pilars amb arbres la saba dels quals són els fluids d'informació (Ito) (pàg 148); un jardí parisenc tancat precàriament per poder-lo climatitzar (Nouvel) (pàg 150); espais comuns per a biblioteques, per a la política, per a l'entreteniment (Torres Nadal, (pàg 160) Koolhaas, Zenghelis y Gigantes) resoltos com carrers coberts el mobiliari dels quals són els edificis.

Construccions que poden abundar, com escriu Jochem Schneider, en la tirania de la intimitat, en la desaparició del que és públic. Però, potser, com també apunta Schneider, en altres formes de pervivència del que és públic, en una possible concepció del privat com a part d'un àmbit més general, com a part explícita de la ciutat, com a part mateixa del territori.

Barcelona en el seu paisatge

L'espai físic tradicional de Barcelona, el pla inclinat del litoral, s'ha exhaurit amb les darreres operacions a mitja escala.

El model de transformació de la ciutat de finals dels anys setanta fins als anys vuitanta va ser el mateix que el de la progressió de les dimensions dels encàrrecs: de menor a major.

L'opció clau va ser enganxar-se a la realitat, situar-se extremadament a prop dels problemes i les oportunitats, sense temps ni confiança per a una "llarga mirada". El problema global es resoluria des del domini de les seves manifestacions particulars.

La "metàstasi" -metàfora arriscada, força utilitzada pels màxims responsables de l'operació- no es caracteritza, és clar, per la premeditació, sinó per la velocitat i l'eficàcia.

Tanmateix, aquestes places ubicades en llocs que la ciutat havia evitat, aquells carrers en la perifèria desorganitzada -que van col·laborar, sens dubte, a la substancial millora del to urbà- van haver-se de guanyar totes soles el seu lloc entre les coses.

En un entorn problemàtic i sense programa global precís, la resposta habitual va ser l'ornament i la decoració. Els projectes van subratllar extraordinàriament el disseny i el mobiliari per marcar els límits de l'oasi i resistir a la ciutat que els envolta: parcs idíl·lics en mig de trames d'autopistes i línies d'alta tensió; gloriets romàntiques en "places" fetes amb parets mitgeres i fragments de ciutat. Pocs van decidir mirar des del projecte la realitat d'aparença inextricable. No tant embellir a curt termini, com entendre i explicar la situació per invitar i possibilitar, així, l'acció...

Les metàstasis són possibles perquè hi ha un cos que aporta una estructura bàsica, encara que estigui malmesa. Així va ser fins que va existir l'escenari habitual de Barcelona, que hem esgotat. No ho és en els nous territoris que la ciutat ja ocupa.

És important abandonar l'estratègia guerrillera a què ens hem abocat. En la nova Barcelona no hi ha un ordre previ que calgui completar, embellir o negar. No hi ha cos que suporti la metàstasi, no hi ha un Estat encarcarat que calgui inquietar, més que el que nosaltres mateixos tenim l'obligació d'organitzar. Subreptíciament de vegades, amb l'aplaudiment altres, l'aparell d'infraestructures de les noves comunicacions -amb les seves estacions i grans aparells de serveis- ocupa papers rectors des de la seva lògica emmirallada i parcial.

Mentrestant, desaparegudes les instàncies polítiques que podien permetre una reflexió i una acció coordinades i amb consciència d'escala, cada intervenció, cada plaça, cada rambla, cada equipament, es decideix en funció de recintes administratius particulars. Però el que ocupem és un nou indret, un nou paisatge comú: els rius, el que queda davant del mar, l'altra cara de Collserola, el Vallès.

Tenim situacions equiparables a les que aporten els projectes, les idees i les obres que aquí s'exposen.

No podem, avui, presentar respostes pròpies.

CONCLUSIÓ

"L'espai públic ha canviat i el paisatge és una forma de notació" (Jochem Schneider).

Seria difícil trobar una millor definició del que tractem en aquest context.

Podríem dir que, en la dècada dels setanta, la notació es va produir des d'elements del llenguatge suposadament immanents i exclusius de, i per a, l'arquitectura. Van conviure després amb la notació decididament neoclàssica i també amb la pretesament establerta des d'elements del que és "vulgar", quotidià o trivial. Finalment, se'ns diu que la notació és impossible i que l'arquitectura ha de mostrar un testimoni descomposat de la inviabilitat del llenguatge.

Crec, tanmateix, que encara cal desenvolupar moltes possibilitats de notació, de llenguatge, implícites en el moviment modern.

Crec també que les noves relacions d'ús, d'escala i ambientals en relació amb el lloc possibiliten el desenvolupament d'aquelles capacitats i n'estableixen, a més, de noves.

Aquestes dues expectatives justifiquen l'exposició.

S'intenta codificar la nostra situació de maneres diferents: "els buits" (Herzog, Koolhaas, Bru), "els contenidors i els fluxos" (I. de Solà-Morales), el "bigness" (Koolhaas), els "citylandscapes" i els "cityscapes" (Beigel), la "Grosstadt" (Zardini), "la hiperville" (Corbosz), "l'arrogància zenital" (Boeri)... No es poden fer objeccions a aquests esforços útils de la raó per revelar la trama de l'acció. Però no hi ha res més específic en aquest present que el seu caràcter obert, res més fructífer i difícil que la impossibilitat de fixar-lo.

El landscape (entès com a arquitectura del paisatge) hauria de ser una nova manera de mirar les coses. Arquitectes, no us preocupeu. No es tracta d'una nova disciplina. Al contrari, és estrictament arquitectura. Res més que arquitectura.

Així, es revela falsa la discussió entre els partidaris del "dret a l'autodeterminació" del paisatge i els que el consideren una colònia de l'arquitectura.

El landscape, tal com el volem considerar, no té relació amb l'escala, no és necessàriament l'arquitectura dels espais grans, o buits, o oberts, o "verds", ni tampoc el control científista dels possibles desgavells que poden causar les grans construccions. En un principi, es podia definir d'aquesta manera però ha cristal·litzat en l'arquitectura. Una arquitectura que es caracteritza per:

— considerar tant el que és entre les coses com les coses en si mateixes: l'espai públic —una sala domèstica, una plaça, una terrassa— sol ser sovint el seu objecte;

— constatar la variabilitat, el canvi -après des d'experiències de gran escala però extrapolable a moltes altres- com a constituent de l'arquitectura. Se subratlla, doncs, el disseny finalista d'objectes més que la configuració de bibelots definitius;

— l'acció del projecte com a compromís entre escales. La consciència que el projecte determina i influeix una multitud d'àmbits més enllà dels que se li atorguen a causa d'una mera proximitat física. La consideració de la tasca de l'arquitecte com una capacitat de translació, de viatge, entre escales.

Hem titulat aquesta exposició *Nous paisatges, nous territoris*. En efecte, ara som capaços d'entendre i sentir, simultàniament, les diverses escales i els diferents àmbits de percepció i acció.

Però el que toco, els obstacles que evito, els camins que trio, continuen essent els que permeten que el meu cos i els meus sentits que restan, de moment, inalterats.

Actuar sobre el que m'és proper, immediat, tàctil, i entendre alhora molts altres receptacles i les dimensions que modifica la meva acció, és un bon programa de treball per als pròxims anys.

Infiltracions Infiltrations

Projecte project:
**MuBE, Museu Brasiler d'Escultura
Brazilian Sculpture Museum**
Arquitecte architect:
PAULO MENDES DA ROCHA
Col·laboradors collaborators:
Alexandre Delijaicov, Carlos Dias,
Geni Sugai, Jose de Brito Cruz,
Pedro Mendes da Rocha,
Rogéiro Machado, Vera Domshke
Data date: 1986-1995
Localització location: São Paulo, Brasil

Projecte project:
**Velòdrom i piscina de Berlin
Berlin Velodrome
and Swimming Hall**
Arquitecte architect:
DOMINIQUE PERRAULT
Col·laboradors/collaborators:
Rolf Reichert (Arquitecte Architect
R.P.M.), Hans-Jürgen Schmidt-
Schicketanz (Enginyer-Arquitecte
Engineer-Architect S.S.P), Ove Arup
and Partner London Berlin
Data date:
1992-1997 Velòdrom Velodrome,
1992-1998 Piscina Swimming Hall
Localització location:
Berlin, Alemanya Berlin, Germany

Projecte/project:
**Centre de Producció Buenos
Aires, Argentina Televisa Color
Buenos Aires Production Center,
Argentina Televisa Color**
Arquitectes architects:
MANTEOLA, SÁNCHEZ GÓMEZ,
SANTOS, SOLSONA, VIÑOLY
Col·laboradors collaborators: Carlos
Alberto Sallabery, Felipe Tarsitano
Data/date: 1976-1978
Localització location:
Buenos Aires, Argentina

Projecte project:
**Els jardins del Grand Axe
The Grand Axe Gardens**
Arquitectes architects:
PAUL CHEMETOV, BORJA HUIDOBRO
Col·laboradors collaborators:
Guy Henri, Marc Augé,
Gilles Clément, Françoise Divorve,
Jean-Louis Husson,
Jean-Pierre Vincent,
Serge Sobczynski, Jens Metz,
Florence Ecart, Rüdiger Hoffmann,
Helmut Hutter, Thierry Jourdeuil,
Franck Neau, Frabrizio Piccoli
Data date: 1991
Localització location:
París, França Paris, France

Projecte/project:
**Canalització del riu Guadalhorce
Canalization
of the Guadalhorce river**
Arquitectes architects:
JUAN HERREROS, INAKI ÁBALOS
Col·laboradors collaborators:
Ángel Borrigo, Rajad Hernández,
Javier Herreros, Javier Fresneda
Data date: 1993-1994
Localització location:
Málaga, Espanya Spain

Projecte project:
**Reutilització de la Witznitz
Brikettfabrik
Post-use of the Witznitz
Brikettfabrik**
Arquitectes architects: FLORIAN BEIGEL
+ ARCHITECTURE RESEARCH UNIT
Col·laboradors/collaborators:
Architecture Research Unit (University
of North London), Metropolitan
Architecture Research Unit (Seoul),
Ove Arup & Partners Engineers,
Suresh A'Raj, José Aguilar García,

Philip Cristou, Eamon Cushnahan,
Jonathan Hendry, Rex Henry,
Dan Jones, Oh Soo In,
Kim Yong Kyu, Constantino Meucci,
Philip Misselwitz, Ellen Monchen,
Susanne Müller, Georgios Vavelos,
Yong Ho Shin, Chris Snow,
Taro Tsuruta, Sylvia Ullmayer.
Data date: 1996
Localització location:
Borna, Alemanya Germany

Projecte project:
**Carrer amb sis paisatges
Street with six landscapes**
Despacho office: Formalhaut
Arquitectes architects:
OTTMAR HÖRL, GABRIELA SEIFERT,
Götz Stöckmann
Col·laboradors collaborators:
Edmun Klimeck (dibuixos/drawings)
Data date: 1993
Localització location:
Espai públic del ZKM
Public space of the ZKM, Karlsruhe,
Alemanya Germany

Projecte project: **Cinéma Bleu**
Despacho office: Formalhaut
Arquitectes architects:
OTTMAR HÖRL, GABRIELA SEIFERT,
Götz Stöckmann
Data date: 1991
Localització location:
Niort, França France

Projecte project: **Slow House**
Arquitectes architects:
ELLIZABETH DILLER,
RICARDO SCOFIDIO
Data date: 1989
Localització location:
Long Island, Nova York, EUA
New York, USA

Fites Landmarks

Projecte project:
Villa Dall'Ava
Despacho office: OMA
Arquitecte architect:
REM KOOLHAAS
Data date: 1985-1991
Localització location:
Saint Cloud,
París, França Paris, France

Projecte project:
**Casa unifamiliar
Single family house**
Arquitecte architect:
VICENTE GUALLART
Data date: 1995-1996
Localització location: Liria,
València, Espanya Spain

Projecte project
**Centre de Cultura
Contemporània de Barcelona**
Arquitecte architect:
ALBERT VIAPLANA,
HELIO PIÑÓN
Col·laboradors collaborators:
Aurora Fernández Grané,
David Viaplana Canudas
Data date: 1991-1994
Localització location:
Barcelona, Espanya Spain

Projecte project:
Arche de La Défense
Arquitecte architect:
JOHAN-OTTO VON
SPRECKELSEN
Col·laborador collaborator:
Paul Andreu
Data date:
1982-1989
Localització location:
París, França
Paris France

Projecte project:
**Museu Guggenheim
Guggenheim Museum**
Arquitecte architect:
FRANK GEHRY
Col·laboradors collaborators:
Randy Jefferson, Vano Haritunians,
Douglas Hanson, Edwin Chan,
Bob Hale
Data date: 1993-1997
Localització location:
Bilbao, Espanya Spain

Projecte project:
**Palau de l'Òpera
i Centre de Congressos
Opera House
and Congress Centre**
Arquitectes architects:
FEDERICO SORIANO,
DOLORES PALACIOS
Col·laboradors collaborators:
Carlos Arroyo, Alberto Nicolau,
Àngel Verdasco, José María Fanlo,
Miguel Jareño, Higiní Arau.
Data date:
1992 (Concurs/Competition)
1995-1998 (Construcció/Construction)
Localització location:
Bilbao, Espanya Spain

Projecte project:
**Ordenació de l'Àrea
Abandoibarra
Abandoibarra Area**
Arquitectes architects
JUAN HERREROS,
IÑAKI ÁBALOS,
FRANCISCO MANGADO,
CÉSAR MANRIQUE
Col·laboradors collaborators:
Eva Gómez, Juan Lahuerta,
David Torres, Carlos Urtailquil
Data date: 1993-1994

Localització location:
Bilbao, Espanya Spain
Projecte project:
Bibliothèque Nationale
Arquitectes architects:
DOMINIQUE PERRAULT,
AUDE PERRAULT,
GAËLLE LAURIOT-DIT-PRÉVOST
Col·laboradors collaborators:
D. Allaire, G. Choukroun,
Y. Conan, C. Coursaris,
M. Gasperini, P. Gil,
G. Morrisseau
Data/date: 1989-1995
Localització location:
París, França
Paris, France

Fronteres Borders

Projecte project:
**Terminal Internacional
del transbordador de passatgers
de Yokohama
Yokohama International Port
Terminal**
Arquitectes architects:
FLORIAN BEIGEL AND THE
ARCHITECTURE RESEARCH UNIT
IN COLLABORATION WITH KISA
KAWAKAMI
Col·laboradors collaborators:
Suresh A'Raj, Ada Yvars Bravo,
Philip Cristou, Rex Henry,
Kisa Kawakami, Martin Manning,
Ove Arup & Partners Engineers.
Data date 1995
Localització location
Yokohama, Japó Japan

Projecte project:
**Terminal Internacional
del transbordador de passatgers
de Yokohama
Yokohama International Port
Terminal**
Despacho office
Foreign Office Architects Ltd.
Arquitectes architects: FARSHID
MOUSSAVI, ALEJANDRO ZAERA-POLO
Col·laboradors/collaborators:
Jung-Hyun Hwang, Michael Cosmas,
Yoon King Chow, Kazuyo Ninomiya,
Ivan Asciano, Guy Westbrook,
Kenichi Matsuzawa
Data date: 1995-
Localització location:
Yokohama, Japó/Japan

Projecte project:
**Centre Multimèdia
Multi-Media Studio**
Arquitectes architects:
KAZUYO SEJIMA, RYUE NISHIZAWA

Col·laboradors collaborators:
Saski Structural Consultants
Data date: 1995-1996
Localització location:
Oogaki, Japó/Japan

Projecte project:
Carrasco Square
Despacho office:
West 8 Landscape Architects
Arquitectes architects:
ADRIAN GEUZE, HUUB JUURLINK,
Erwin Bot, Inge Breugem,
Dirry de Bruin, Katrien Prak,
Jorn Schiemann
Data date: 1992-1997
Localització location:
Amsterdam, Països baixos
The Netherlands

Projecte project:
Cabina de Policia Police Box
Arquitecte architect: KAZUYO SEJIMA
Col·laboradors collaborators:
Matsui Gengo + O.R.S.
(Enginyers/Engineers)
Data date: 1993-1994
Localització location:
Chofu, Tòquio, Japó Japan

Projecte project:
**Viviendas per a gent gran
Houses for elderly people**
Despacho office: MVRDV
Arquitectes architects:
WINY MAAS, JACOB VAN RIJS,
Nathalie de Vries
Col·laboradors collaborators:
Willem Timmer, Arjan Mulder,
Frans de Witte
Data date: 1994-1995
Localització location:
Amsterdam-Osdorp,
Països baixos The Netherlands

Paisajes interiores
Interior landscapes

Projecte project:
**Edge of a city, Barres
de retenció espacial Spacial
retaining bars**
Arquitectes architects:
STEVEN HOLL, PETER LYNCH
Col·laboradors collaborators:
P. Copet, B. Frombgen, J. Cross
Data date: 1990
Localització location:
Phoenix, Arizona, EUA USA

Projecte project:
**Edge of a city, Gratacels
paral·làctics**
Parallax skyscrapers
Arquitectes architects:
STEVEN HOLL, PETER LYNCH,
R. RUTHER
Data date: 1990
Localització location:
Penn Yard, Manhattan,
EUA USA

Projecte project:
Barrera contra el vent
Wind barrier
Despacho office:
Public Works, Architectural Division
Arquitecte architect:
MAARTEN STRUIJS
Col·laboradors collaborators:
Joop Schilperoord, Frans de Wit
Data date:
1983-1985
Localització location:
Caland Canal, Rotterdam.
Països baixos The Netherlands

Projecte project:
Fondation Cartier
Arquitectes architects:
JEAN NOUVEL, EMMANUEL CATTANI
Col·laboradors collaborators:
Didier Brault, Pierre André Bohnet,
Laurence Iniguez, Philippe Mathieu,
Viviane Morteau, Guillaume Polet,
Steeve Ray, Arnaud Villard,
Stéphane Robert, Massimo Quendolo
Data date: 1994
Localització location:
París, França/Paris France

Projecte project:
Mediateca Mediatheque
Arquitecte architect: TOYO ITO
Col·laboradors collaborators:
Sasaki Structural Consultants,
ES Associates
and Sogo Consultants
Data date: 1995-
Localització location:
Sendai, Miyagi, Japó Japan

Projecte project:
Hospital de Mar
Arquitectes architects:
MANUEL BRULLET,
ALBERT DE PINEDA
Col·laboradors collaborators:
Manuel Arguijo,
Xavier Llambriç, Jordi Barba,
Mateu Barba,
Francesc Pernas
Data date: 1989-1992
Localització location:
Barcelona, Espanya Spain

Projecte project:
**Biblioteca Pública
de Múrcia**
Murcia Public Library
Arquitecte architect:
JOSÉ MARÍA TORRES NADAL
Col·laboradors collaborators:
Eugenia Rodríguez, Enric Serra,
Xavier Rovira, Josep Carreté,
Julio Martínez, Luis Fernando Perona,
Julio M. Calzón
Data date: 1988-
Localització location:
Murcia, Espanya Spain

Projecte project:
Habitatges Residential housing
Arquitecte architect:
JOSEP LLINÁS
Col·laboradors collaborators:
Robert Brufau
Data date: 1992-1995
Localització location:
Barcelona, Espanya Spain

Projecte project:
Dos habitatges sota un sostre
Two houses under one roof
Despacho office: MVRDV
Arquitecte architect:
WINY MAAS, JACOB VAN RIJS,
Nathalie de Vries
Col·laboradors collaborators:
B. Mastenbroek
Data date: 1996-1997
Localització location:
Utrecht,
Països Baixos The Netherlands